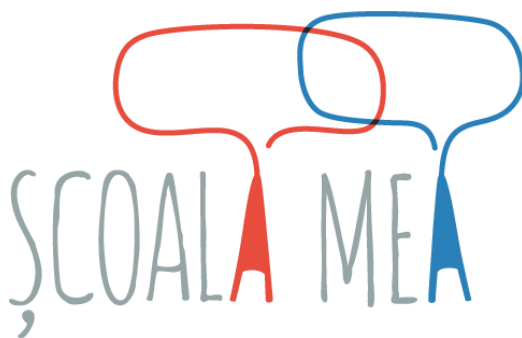

INSTRUCȚIUNI: EVALUAREA DATELOR DESCHISE

Responsabilizare socială pentru reforma educației din Republica Moldova.
Evaluarea anului 2018.

Ion GUMENE

Chișinău, noiembrie 2018

Ce înseamnă date deschise în educație?

Înainte de a iniția evaluarea disponibilității datelor deschise în educație, este necesară o înțelegere clară a conceptelor de „date deschise” și „date guvernamentale deschise”. La acest subiect există numeroase surse online. „Datele guvernamentale deschise în educație” reprezintă cea mai importantă parte a „datelor deschise din educație”.

În contextul acestui document, este utilizată noțiunea de „date deschise” dată de către „open definition”:
*„date ce pot fi utilizate în mod liber, reutilizate și redistribuite de către oricine – supuse doar, cel mult, la necesitatea atribuirii în condiții identice”*¹. Astfel, noțiunea de date deschise presupune că proprietar al datelor poate fi oricine, inclusiv o persoană privată.

Prin urmare, evaluarea datelor deschise din educație va face referință preponderent la datele deschise al căror proprietar este Ministerul Educației, Culturii și Cercetării și instituțiile de învățământ finanțate din bugetul public, dar și alte instituții publice care produc sau dețin date din sistemul educațional. Datele deschise din educație nu conțin date cu caracter personal.

De ce este nevoie de evaluarea disponibilității datelor deschise în educație?

Evaluarea este efectuată anual, începând cu anul 2014, în cadrul proiectului „Școala Mea - Facilitarea participării cetățenilor la consolidarea unei reforme educaționale responsabile și la îmbunătățirea calității educației din Republica Moldova”. Scopul principal al acestei inițiative este implicarea mai activă a cetățenilor Republicii Moldova în reforma sectorului educațional, ținută spre îmbunătățirea calității serviciilor în instituțiile de învățământ general și sporirea eficienței utilizării banilor în sector. În acest context, deschiderea datelor în educație este o condiție și, în același timp, un factor în realizarea scopului dat.

Deschiderea datelor oferă baze de date factologice pentru aplicarea instrumentelor de responsabilizare socială, servește ca instrument de informare și comunicare, sporește transparența alocării banilor per instituții de învățământ, localități (regiuni), nivele de învățământ și educație incluzivă. De asemenea, deschiderea datelor creează un mediu sănătos de competiție între instituțiile de învățământ.

Astfel, evaluarea disponibilității datelor deschise este necesară pentru a oferi o imagine complexă asupra deschiderii datelor în educație, identificarea principalelor constrângeri și formularea recomandărilor privind îmbunătățirea situației.

¹ <https://okfn.org/>, <http://theodi.org/>, <http://opengovernmentdata.org/>, <http://opendatagroup.com/>, <http://opengovdata.org/>, <http://www.opendatafoundation.org/>.

² <http://opendefinition.org/>, disponibil în mai multe limbi.

³ Preluat din Manualul datelor deschise, disponibil în mai multe limbi, <http://opendatahandbook.org/ro/what-is-open-data/index.html#open-definition>.

Cum evaluăm disponibilitatea datelor deschise în educație?

Convențional, procesul de evaluare poate fi divizat în 6 etape:

- a) Elaborarea metodologiei și realizarea activităților preparatorii;
- b) Colectarea datelor și informațiilor necesare;
- c) Evaluarea măsurii în care fiecare dimensiune constrânge deschiderea datelor;
- d) Formularea recomandărilor;
- e) Consultarea rezultatelor cu părțile interesate;
- f) Definitivarea evaluării.

În cazul reevaluării, care este efectuată anual, sunt parcurse aceleași etape, prin actualizarea corespunzătoare a datelor și a informațiilor necesare, evaluarea constrângerilor, evaluarea acțiunilor întreprinse conform recomandărilor precedente și reformularea corespunzătoare a recomandărilor, în caz de necesitate, fiind prezentat progresul înregistrat pe parcursul unui an.

a. Elaborarea metodologiei și realizarea activităților preparatorii

Evaluarea este efectuată utilizând metodologia elaborată de Banca Mondială pentru evaluarea deschiderii datelor la nivel de Guvern, adaptată pentru sectorul educațional. Astfel, evaluarea este efectuată pentru opt dimensiuni: (i) Leadership, (ii) Cadrul de politici și cadrul legal, (iii) Cadrul instituțional, responsabilitățile și abilitățile personalului, (iv) Datele Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, (v) Cererea de date deschise, (vi) Ecosistemul de date deschise, (vii) Finanțarea, (viii) Infrastructura națională de Tehnologii Informaționale și Comunicații și abilități. Dimensiunile conțin câteva sub-dimensiuni.

Fiecare dimensiune analizată este prezentată în trei secțiuni: *Evidențe*, *Evaluare*, *Recomandări*. Fiecare element al evidențelor este marcat cu simbolul (+) pentru evidențe pozitive sau cu (-) pentru evidențe negative în deschiderea datelor. În abordarea utilizată nu există evidențe neutre. În cazul în care un element al evidenței pare a fi neutru însă acesta este important pentru deschiderea datelor, este necesar de divizat elementul dat în mai multe segmente, astfel încât să fie posibilă marcarea lor ca pozitive sau negative. Evidențele sunt prezentate pentru fiecare sub-dimensiune din dimensiunea respectivă. Evaluarea fiecărei dimensiuni și sub-dimensiuni este marcată cu o culoare:

- **Verde (V)** - denotă o stare ce facilitează considerabil deschiderea datelor;
- **Galben (G)** - reprezintă o situație în care evidențele nu indică obstacole cruciale, însă în același timp nu favorizează deschiderea datelor (cu unele îmbunătățiri ar putea să o faciliteze);
- **Roșu (R)** - evidențele denotă obstacole critice în deschiderea datelor.

Evaluarea fiecărei dimensiuni din cele opt este rezultatul sumar al evaluării sub-dimensiunilor. Trebuie menționat că fiecărei dimensiuni și sub-dimensiuni îi este atribuit, conform metodologiei Băncii Mondiale, un nivel de importanță pe o scară de trei nivele: „foarte mare”, „mare”, „medie”. Astfel, la determinarea

• The World Bank's Open Government Data Working Group has developed an 'Open Data Readiness Assessment' (ODRA) methodological tool for conducting an action-oriented assessment of the readiness of a government - or even an individual agency - to evaluate, design and implement an open data initiative, <http://opendatatoolkit.worldbank.org/en/odra.html>

INSTRUCȚIUNI: EVALUAREA DATELOR DESCHISE

rezultatului final pentru fiecare dimensiune se ține cont de evaluările nivelului de constrângere și importanța sub-dimensiunilor în dimensiunea respectivă cu referire la deschiderea datelor.

La această etapă, este important de identificat cât mai exact toate părțile interesate (stakeholders) care ar putea să ofere evidențe sau informații relevante pentru evaluarea fiecărei dimensiuni, precum și principalele surse de informație. De asemenea, un rezultat important al acestei etape este formularea cât mai completă a sub-dimensiunilor și întrebărilor în baza cărora se vor identifica evidențele, aceeași structură fiind utilizată pentru evaluările anuale.

Recomandările pentru fiecare dimensiune sunt formulate în sensul înlăturării obstacolelor și atingerii unei situații mai favorabile pentru deschiderea datelor.

b. Colectarea datelor și informațiilor necesare

La această etapă este important de obținut toate informațiile necesare pentru: identificarea evidențelor (pozitive sau negative) și atribuirea nivelului de constrângere sau facilitare a sub-dimensiunilor (verde, galben, roșu) în evaluarea dimensiunii.

Colectarea datelor și informațiilor are loc prin analiza tuturor surselor publice de informații relevante, pentru a răspunde la întrebările formulate, și prin interviuri cu reprezentanții autorităților, societății civile din domeniul educație, datelor deschise, promovării transparenței, reprezentanții mass-media și asociațiile acestora, reprezentanții sectorului tehnologiei informaționale, inclusiv sectorul privat, personalități și profesioniști din educație.

În procesul colectării este important ca informațiile să fie cât mai complete, cu elucidarea contextului și interconexiunilor dintre elementele evidențelor, sub-dimensiuni și dimensiuni. Pentru a obține toate informațiile necesare, cele mai utile s-au dovedit a fi interviurile cu reprezentanții părților interesate identificate.

Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, cel puțin în cazul Republicii Moldova, are un rol important în efectuarea evaluării. Din această cauză, este recomandată stabilirea unei colaborări bune cu instituția menționată. Acest lucru ar facilita mult comunicarea cu subdiviziunile și instituțiile din subordine, ceea ce ar contribui la îmbunătățirea calității rezultatelor evaluării, inclusiv utilitatea și aplicativitatea recomandărilor.

Din acest punct de vedere, este recomandabil ca procesul de evaluare să fie început printr-o întâlnire cu conducerea ministerului la care să va prezenta scopul evaluării și beneficiile nemijlocite ale instituției și ale sectorului în general în urma acestei evaluări. Este foarte important de menționat că respectiva colaborare cu ministerul nu trebuie să afecteze sub nicio formă imparțialitatea evaluării, altfel aceasta își va pierde considerabil utilitatea.

Totodată, este important de menționat că evaluarea poate fi efectuată chiar dacă ministerul refuză o astfel de colaborare, doar în baza informațiilor publice și solicitărilor oficiale de informații, caz în care dimensiunea Leadership va fi incompletă.

c. Evaluarea măsurii în care fiecare dimensiune constrânge deschiderea datelor

După colectarea informațiilor menționate la etapa precedentă, se purcede la evaluarea măsurii în care acestea constrâng sau facilitează deschiderea datelor în educație. Astfel, fiecare sub-dimensiune este evaluată prin atribuirea unei culori - verde, galben sau roșu - în funcție de evidențele obținute, ținând cont de nivelul de importanță (foarte mare, mare, mediu), pentru evaluarea măsurii de constrângere (sau facilitare) a deschiderii datelor pe întreaga dimensiune. În continuare, odată ce evaluările (culori și importanța) sunt disponibile pentru fiecare sub-dimensiune, se estimează nivelul de constrângere sau facilitare a deschiderii datelor pentru dimensiunea respectivă.

Este recomandabil ca evaluarea finală să fie efectuată doar de o singură persoană. Acest lucru va asigura o aplicare omogenă a metodologiei pentru toate dimensiunile.

d. Formularea recomandărilor

Recomandările sunt formulate pentru fiecare dimensiune în formă de tabel. Pentru a spori eficiența recomandărilor este indicată formularea doar a câtorva recomandări practice care vor ținti eliminarea constrângerilor. Recomandările pot fi adresate Ministerului Educației, Culturii și Cercetării sau altei instituții care este „proprietarul” constrângerilor și conform competențelor sale poate redresa situația.

De asemenea, este indicat ca recomandările să fie adresate subdiviziunilor sau conducerii instituției identificate, care este (sau ar trebui sau ar putea să fie) în mod nemijlocit responsabilă de implementarea recomandărilor. Suplimentar, pentru facilitarea înțelegerii recomandărilor sau implementării acestora, sunt binevenite comentariile și explicațiile adiționale.

e. Consultarea rezultatelor cu părțile interesate

Principalul scop al acestei etape este de a verifica dacă toate informațiile și datele utilizate au fost corect înțelese, de a corecta eventualele greșeli sau omisiuni, precum și pentru a obține opinii privind evaluarea și recomandările formulate. Este important de ținut cont că disponibilitatea și capacitatea părților interesate de a se implica în acest proces este diferită și nu întotdeauna nivelul de implicare este la nivelul așteptat de autori. Astfel, se recomandă alocarea unui interval de timp mai mare pentru a reuși consultarea măcar a celor mai importanți actori.

De asemenea, se recomandă prezentarea rezultatelor evaluării în cadrul meselor rotunde cu reprezentanții tuturor autorităților publice responsabile de deschiderea datelor la nivel de Guvern, care ar putea fi organizate cu suportul instituției responsabile de deschiderea datelor la nivel de țară (în Republica Moldova este Agenția de Guvernare Electronică).

Ținând cont de importanța Ministerului Educației, Culturii și Cercetării pentru succesul procesului de deschidere a datelor, este importantă consultarea rezultatele evaluării cu acesta înainte de a fi făcute publice. Deoarece scopul final al evaluării este depășirea celor mai importante constrângeri și nu critica generală a instituțiilor implicate, unul din obiectivele acestei etape în interacțiunea cu ministerul (sau alte instituții publice) este găsirea unor formulări echilibrate, orientate spre soluționarea problemelor.

f. Definitivarea evaluării

Odată cu obținerea tuturor opiniilor și comentariilor se va definitiva raportul de evaluare. Pentru a asigura o mai bună implicare a Ministerului Educației, Culturii și Cercetării în procesul de deschidere a datelor în educație, este recomandabil ca raportul să fie prezentat în cadrul unui eveniment public cu participarea reprezentanților ministerului și ai altor autorități publice (Ministerul Finanțelor, Biroul Național de Statistică, etc.).

Principalul obiectiv al acestei etape este ca ministerul să-și asume rezultatele acestui raport și să asigure implementarea recomandărilor. În ceea ce privește publicarea raportului de evaluare, există un risc care merită a fi luat în considerare, cel puțin în anumite țări, și anume perioada electorală. În această perioadă, unele forțe politice ar putea specula nejustificat cu rezultatele evaluării în scopurile sale politice, educația fiind un domeniu cu un grad sporit de sensibilitate pentru politicieni. Din acest punct de vedere, este bine de evitat efectuarea evaluării în astfel de perioade sau de amânat publicarea rezultatelor după finalizarea campaniei electorale.

Disclaimer:

Acest document este elaborat de Centrul Analitic Independent "Expert-Grup" în cadrul proiectului „Facilitarea participării cetățenilor la consolidarea unei reforme educaționale responsabile și la îmbunătățirea calității educației din Republica Moldova” finanțat de Banca Mondială, programul Parteneriatul Global pentru Responsabilizare Socială. Numai autorii sunt responsabili de opiniile exprimate în acest document, care nu sunt în mod necesar împărtășite de alte organizații, inclusiv de finanțatori. "Expert-Grup" nu exprimă păreri colective.